Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ATHANASIOS RANTOS
23 päivänä helmikuuta 2021 [1]

Asia C-603/20 PPU

SS
vastaan
MCP

(Ennakkoratkaisupyyntö – High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Englannin ja Walesin alioikeus, perheosasto, Yhdistynyt kuningaskunta))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kiireellinen ennakkoratkaisumenettely – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 2201/2003 – Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa – 10 artikla – Toimivalta lapsikaappaustapauksissa – Lapsen luvaton vieminen kolmanteen valtioon, josta lapsi saa asuinpaikan – Lapsen etu – Toimivallan säilyminen ilman ajallisia rajoituksia sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä

I Johdanto

1. Äiti vei lapsensa, joka on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen ja jonka vakituinen asuinpaikka oli Yhdistyneessä kuningaskunnassa, luvattomasti kolmanteen maahan, tässä tapauksessa Intiaan, josta lapsi sai asuinpaikan. Lapsen isä on hakenut Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimessa lapsen palauttamista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sekä tapaamisoikeutta.

2. Onko kyseinen Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuin toimivaltainen ratkaisemaan tällaisen hakemuksen asetuksen (EY) N:o 2201/2003 [2] 10 artiklan nojalla? Tässä pähkinänkuoressa se kysymys, jonka High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Englannin ja Walesin alioikeus, perheosasto, Yhdistynyt kuningaskunta) esittää.

3. Käsiteltävässä asiassa on siis tutkittava kyseisen asetuksen 10 artiklan alueellista ulottuvuutta ja soveltamisedellytyksiä.

[1] Alkuperäinen kieli: ranska.

[2] Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston asetus (EUVL 2003, L 338, s. 1). Asetusta N:o 2201/2003 kutsutaan myös Bryssel IIa -asetukseksi.

4. Tulen toteamaan tarkasteluni päätteeksi, että kun lapsi kaapataan ja viedään kolmanteen valtioon, toimivalta säilyy ilman ajallisia rajoituksia sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen vakituinen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, myös siinä tapauksessa, että lapsi saa asuinpaikan kyseisestä kolmannesta valtiosta.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Kansainvälinen oikeus

5. Haagissa 19.10.1996 tehty yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lastensuojeluun liittyvissä asioissa (jäljempänä vuoden 1996 Haagin yleissopimus) sisältää määräyksiä, joiden tarkoituksena on parantaa lasten suojelua kansainvälisissä tilanteissa ja välttää sopimusvaltioiden oikeusjärjestyksien välisiä ristiriitatilanteita lasten suojeluun liittyvän toimivallan, sovellettavan lain sekä toimenpiteiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta.

6. Yleissopimuksen 7 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen käsittävissä tapauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa kunnes lapsi on saanut asuinpaikan toisessa valtiossa, ja

a) kukin sellainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on antanut suostumuksensa poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen; tai

b) lapsi on asunut kyseisessä valtiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta, eikä enää ole vireillä tuon ajanjakson aikana vireille pantua pyyntöä lapsen palauttamiseksi, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.

2. Lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos:

a) se loukkaa huoltoa koskevia oikeuksia, jotka kuuluvat henkilölle, laitokselle tai muulle elimelle, joko yhdessä tai yksin, sen valtion oikeusjärjestyksen mukaisesti, missä lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä; ja

b) näitä oikeuksia oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei poisviemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut.

Edellä a kohdassa tarkoitetut huoltoa koskevat oikeudet saattavat perustua etenkin välittömästi lakiin tai oikeus- tai hallintoviranomaisen päätökseen taikka sopimukseen, jolla kyseessä olevassa valtiossa on oikeudellisia vaikutuksia.

3. Niin kauan kuin 1 kappaleessa ensin mainitut viranomaiset ovat toimivaltaisia, sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, voivat ryhtyä ainoastaan sellaisiin 11 artiklan mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi.”

B Unionin oikeus

1. Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan Euroopan unionista eroamista koskevat säännökset

7. Neuvosto hyväksyi Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamista Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä koskevan sopimuksen tekemisestä 30.1.2020 antamallaan päätöksellä (EU) 2020/135 [3] (jäljempänä erosopimus) Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön puolesta erosopimuksen, joka on liitetty kyseiseen päätökseen. [4]

8. Erosopimuksen 86 artiklan, jonka otsikko on ”Euroopan unionin tuomioistuimessa vireillä olevat asiat”, 2 ja 3 kohdassa määrätään seuraavaa:

”2. Euroopan unionin tuomioistuimella säilyy toimivalta antaa ennakkoratkaisuja asioissa, joissa Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntö on jätetty ennen siirtymäkauden päättymistä.

3. Sovellettaessa tämän luvun määräyksiä kanne katsotaan nostetuksi Euroopan unionin tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisupyyntö katsotaan tehdyksi, kun unionin tuomioistuimen kirjaamo tai tapauksen mukaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamo on rekisteröinyt menettelyn vireille panevan asiakirjan.”

9. Erosopimuksen 126–132 artiklan mukaan siirtymäkautena, joka alkaa erosopimuksen voimaantulopäivästä ja päättyy 31.12.2020, paitsi jos siirtymäkautta jatketaan, unionin oikeutta sovelletaan edelleen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa erosopimuksessa määrätyin edellytyksin.

2. Asetus N:o 2201/2003

10. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 1, 2, 12, 21 ja 33 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(1) Euroopan yhteisö on asettanut tavoitteekseen luoda vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus. Tätä varten yhteisö toteuttaa muun muassa siviilioikeudellisia asioita koskevan oikeudellisen yhteistyön alalla toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta.

(2) Eurooppa-neuvosto piti Tampereen kokouksessaan oikeuden päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta oikeudellisen yhteistyön kulmakivenä ja määritti tapaamisoikeuden ensisijaiseksi asiaksi.

– –

[3] EUVL 2020, L 29, s. 1.

[4] EUVL 2020, L 29, s. 7.

(12) Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.

– –

(21) Jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon olisi perustuttava keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, ja tunnustamatta jättämisen perusteet olisi rajoitettava ainoastaan välttämättömimpiin.

– –

(33) Tässä asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan periaatteita. Siinä pyritään varmistamaan varsinkin Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen.”

11. Kyseisen asetuksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala” ja joka kuuluu asetuksen I lukuun, jonka otsikko on ”Soveltamisala ja määritelmät”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät:

– –

b) vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen.

2. Edellä 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin asioihin kuuluvat erityisesti:

a) oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus;

– –”

12. Saman asetuksen 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Määritelmät” ja joka kuuluu niin ikään mainittuun I lukuun, säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

– –

3. ’jäsenvaltiolla’ kaikkia jäsenvaltioita lukuun ottamatta Tanskaa;

– –

7. ’vanhempainvastuulla’ oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisu käsittää erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden;

– –

11. ’lapsen luvattomalla poisviemisellä tai palauttamatta jättämisellä’ lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, jos

a) se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu tuomioistuimen päätökseen tai lakiin taikka sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan voimassa olevaan sopimukseen, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä;

ja

b) oikeutta lapsen huoltoon oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei pois viemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut. Oikeutta huoltoon katsotaan käytettävän yhdessä, kun toinen vanhempainvastuunkantajista ei voi tuomion tai lain mukaan päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen vanhempainvastuunkantajan suostumusta.”

13. Asetuksen N:o 2201/2003 II lukuun, jonka otsikko on ”Oikeudellinen toimivalta”, kuuluvassa 2 jaksossa oleviin 8–15 artiklaan sisältyvät vanhempainvastuuta koskevat säännökset.

14. Asetuksen 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleinen toimivalta”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä.”

15. Asetuksen 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivalta lapsikaappaustapauksissa”, säädetään seuraavaa:

”Jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, ja

a) jokainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on suostunut pois viemiseen tai palauttamatta jättämiseen;

tai

b) lapsi on asunut mainitussa toisessa jäsenvaltiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun henkilö, laitos tai muu elin, jolla on oikeus lapsen huoltoon, on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä ja ainakin jokin seuraavassa mainituista edellytyksistä täyttyy:

i) lapsen palauttamispyyntöä ei ole tehty sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jonne lapsi on viety tai josta lapsi on jätetty palauttamatta, yhden vuoden kuluessa sen jälkeen, kun lapsen huolto-oikeuden haltija on saanut tai hänen olisi pitänyt saada tieto lapsen olinpaikasta;

ii) lapsen huolto-oikeuden haltijan jättämä palauttamispyyntö on peruttu eikä uutta pyyntöä ole jätetty i alakohdassa tarkoitetussa määräajassa;

iii) asian käsittely sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, on saatettu päätökseen 11 artiklan 7 kohdan mukaisesti;

iv) sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, ovat antaneet lapsen huoltoa koskevan tuomion, joka ei edellytä lapsen palauttamista.”

16. Saman asetuksen 12 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeuspaikkasopimus”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa kun:

a) ainakin toisella puolisoista on vanhempainvastuu lapsesta;

ja

b) kyseisten tuomioistuinten toimivalta on puolisoiden ja vanhempainvastuunkantajien nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

– –

3. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuasiassa myös muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä, kun:

a) lapsella on kiinteät siteet jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen;

ja

b) niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

4. Kun lapsen asuinpaikka on Euroopan unionin ulkopuolella sellaisessa valtiossa, joka ei ole [vuoden 1996] Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, tähän artiklaan perustuvan toimivallan katsotaan olevan lapsen edun mukaista erityisesti silloin, kun oikeudenkäynti osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa valtiossa.”

17. Asetuksen N:o 2201/2003 14 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivalta muissa tapauksissa”, säädetään seuraavaa:

”Jos millään jäsenvaltion tuomioistuimella ei ole 8–13 artiklan mukaan toimivaltaa, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan.”

C Yhdistyneen kuningaskunnan oikeus

18. Vuoden 1986 perhelain (Family Law Act 1986) 1–3 § koskevat Englannin ja Walesin tuomioistuinten toimivaltaa vanhempainvastuuta koskevissa asioissa.

III Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

19. P (jäljempänä lapsi) on Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen, joka oli ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemisajankohtana kolmen vuoden ja neljän kuukauden ikäinen. Lapsen vanhemmat, jotka eivät ole naimisissa mutta joilla on yhteinen vanhempainvastuu, ovat Intian kansalaisia, ja heillä on oleskelulupa Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

20. Lapsen äiti MCP (jäljempänä äiti) väittää, että lapsen isä SS (jäljempänä isä) oli kohdellut häntä ja lasta kaltoin ja että hän oli paennut lapsen kanssa Intiaan marraskuussa 2017 neljäksi kuukaudeksi, koska ei ollut saanut mitään apua Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Perheväkivalta oli jatkunut myöhemmin, joten äiti oli paennut lapsen kanssa uudelleen Intiaan lokakuussa 2018.

21. Äiti oli tuonut lapsen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tilapäisesti huhtikuussa 2019 alle kahden viikon ajaksi, koska Intian maahanmuuttosäännösten mukaan lapsella oli oikeus oleskella Intiassa enintään 180 päivää. Lapsi jäi pysyvästi Intiaan huhtikuussa 2019. Äiti palasi asumaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja jätti lapsen äidinäidin hoiviin.

22. Isä avioitui toisen naisen kanssa ja sai toisen lapsen. Isä ei ole nähnyt lasta vuoden 2018 jälkeen, ja hän toivoisi lapsen asuvan hänen kanssaan tai toissijaisesti voivansa pitää lapseen yhteyttä.

23. Äiti haki 26.11.2019 Chelmsfordin Family Courtilta (perheasioita käsittelevä tuomioistuin, Chelmsford, Yhdistynyt kuningaskunta) erityiskysymystä koskevaa määräystä (*specific issue order*) saadakseen luvan lapsen osalta toimivaltaisen tuomioistuimen muuttamiseen (*permission to change jurisdiction of the child*). Hakemuksesta annetun määräyksen mukaan asianomainen tuomioistuin katsoi olevansa lapsen asuinpaikan perusteella toimivaltainen.

24. Isä haki 26.8.2020 High Court of Justice (England & Wales), Family Divisionissa, joka pyytää nyt ennakkoratkaisua, erityisesti lapsen palauttamista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sekä tapaamisoikeutta.

25. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tutkittava käsiteltävässä asiassa äidin ja isän vaatimukset, jotka on mainittu tämän ratkaisuehdotuksen 23 ja 24 kohdassa.

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, että vaikka äidin esittämät perustelut otettaisiin täysimittaisesti huomioon, on hyvin todennäköistä, että hänen menettelyään on pidettävä lapsen luvattomana viemisenä Intiaan tai Intiasta palauttamatta jättämisenä.

27. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, miten sen tulisi suhtautua esille nousseeseen kysymykseen, onko se toimivaltainen ratkaisemaan pääasian; se toteaa, että asetus N:o 2201/2003, jolla on välitön oikeusvaikutus ja joka on ylemmäntasoinen Yhdistyneen

kuningaskunnan oikeuteen nähden, tulee sovellettavaksi ensisijaisesti suhteessa vuoden 1986 perhelain 1–3 §:ään. Se katsoo lisäksi, että vaikka lapsi on julistettu valtion holhottavaksi 7.9.2020 pidetyssä istunnossa, tällä seikalla ei ole vaikutusta sen toimivaltaan ratkaista pääasia.

28. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esille, että kun isä nosti ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kanteen 26.8.2020, lapsi oli ollut 22 kuukautta Intiassa, jossa hän asui äidinäitinsä luona, ja että lapsi oli viettänyt tuona aikana Yhdistyneessä kuningaskunnassa kaksi viikkoa huhtikuussa 2019. Lapsi lienee siten ollut 26.8.2020 täysin sopeutunut sosiaaliseen ympäristöönsä ja perheympäristöönsä Intiassa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päättelee tästä, että lapsen asuinpaikka oli kyseisenä ajankohtana Intiassa ja että tästä syystä se ei ollut asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan perusteella toimivaltainen ratkaisemaan pääasiaa.

29. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo lisäksi esille, ettei äiti ollut missään vaiheessa ennen 26.8.2020 hyväksynyt yksiselitteisesti sitä, että englantilainen tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään lasta koskevaan vanhempainvastuuseen liittyviä kysymyksiä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo näin ollen, ettei se ole toimivaltainen myöskään asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan perusteella.

30. Kyseisen asetuksen 10 artiklan sanamuodon mukaisesta tulkinnasta ilmenee, että mainittu artikla koskee kahden jäsenvaltion tuomioistuinten välisiä suhteita. Tämä tulkinta esitetään Bryssel IIa -asetuksen soveltamista koskevan käytännön oppaan [5] (jäljempänä käytännön opas) 4.2.1.1 kohdassa. Court of Appeal (England & Wales), Civil Division (Englannin ja Wales ylioikeus, siviiliasioiden osasto, Yhdistynyt kuningaskunta) on kuitenkin hyväksynyt edellä mainitun 10 artiklan maailmanlaajuisen ulottuvuuden 29.7.2014 antamallaan tuomiolla. [6]

31. Unionin tuomioistuin on todennut tuomion UD [7] 33 kohdassa julkisasiamies Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotuksen [8] mukaisesti, että asetuksen N:o 2201/2003 9, 10 ja 15 artiklan sanamuoto merkitsee välttämättä, että niiden soveltaminen riippuu useiden jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä potentiaalisesta toimivaltaristiriidasta. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tämä toteamus ei ollut kuitenkaan ehdottoman välttämätön tuossa asiassa kyseessä olleen riidan ratkaisemiseksi, joten se voidaan katsoa lausutun obiter dictum.

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo siten, että sen toimivalta ratkaista pääasia riippuu asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan, jonka tulkinta ei ole selkeää, alueellisesta ulottuvuudesta.

33. Tässä tilanteessa High Court of Justice (England & Wales), Family Division päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Säilyykö [asetuksen N:o 2201/2003] 10 artiklan nojalla toimivalta – ilman mitään aikarajoituksia – jäsenvaltiolla, jos lapsi, jonka asuinpaikka oli kyseisessä jäsenvaltiossa, vietiin luvattomasti kolmanteen maahan (tai jätettiin luvattomasti palauttamatta sieltä), jossa hänellä on tällaisen luvattoman viemisen (tai palauttamatta jättämisen) seurauksena nyt asuinpaikka?”

[5] Opas on saatavilla verkkosivuilla osoitteessa https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed.

[6] Tuomio on saatavilla verkkosivuilla osoitteessa http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2014/1101.html.

[7] Tuomio 17.10.2018 (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835; jäljempänä tuomio UD).

[8] Ratkaisuehdotus UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, alaviite 4).

IV Kiireellinen menettely

34. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyysi 16.11.2020 jätetyllä asiakirjalla ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklan mukaisessa kiireellisessä menettelyssä. Se vetosi pyyntönsä tueksi siihen, että ajan kuluminen voisi haitata vakavalla ja jopa peruuttamattomalla tavalla lapsen ja toisen vanhemman, tässä tapauksessa isän, välistä suhdetta tai lapsen kehitystä ja hänen sopeutumistaan perheeseensä ja sosiaaliseen ympäristöönsä.

35. Unionin tuomioistuimen viides jaosto päätti 2.12.2020 esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön.

36. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet isä, äiti ja komissio. Ne kaikki esittivät myös suullisia huomautuksia 4.2.2021 pidetyssä istunnossa.

V Asian arviointi

37. Huomautan aluksi, että 1.2.2020 voimaan tulleen erosopimuksen 86 artiklan perusteella unionin tuomioistuimella säilyy toimivalta antaa ennakkoratkaisuja asioissa, joissa Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntö on jätetty ennen siirtymäkauden päättymistä. Esillä oleva ennakkoratkaisupyyntö jätettiin unionin tuomioistuimen kirjaamoon 16.11.2020. Unionin tuomioistuimella on siis edelleen toimivalta antaa ennakkoratkaisu kyseisen pyynnön perusteella.

38. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa tulkittava siten, että sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyy toimivalta ilman ajallisia rajoituksia, kun lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, myös siinä tapauksessa, että lapsi on saanut asuinpaikan kyseisestä kolmannesta valtiosta.

A Asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla

1. Alustavat huomautukset

a) Asetuksen N:o 2201/2003 alueellinen soveltamisala

39. Asetuksessa N:o 2201/2003 ei määritetä nimenomaisesti sen alueellista soveltamisalaa. Unionin tuomioistuimelle on esitetty kysymys siitä, sovelletaanko tätä asetusta yleisesti oikeussuhteisiin, jotka liittyvät ainoastaan jäsenvaltioihin, vai voiko se koskea myös kolmansia valtioita.

40. Tuomion UD taustalla olevassa asiassa, joka koski mahdollista toimivaltaristiriitaa jäsenvaltion, tuossa tapauksessa Yhdistyneen kuningaskunnan, ja kolmannen valtion, Bangladeshin kansantasavallan, välillä, unionin tuomioistuin tutki nimittäin oman toimivaltansa vastata sen käsiteltäväksi saatettuihin kysymyksiin, jotka koskivat erityisesti asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohtaa.

41. Unionin tuomioistuin totesi tältä osin aluksi, että kyseisen asetuksen 1 artiklassa, jossa määritellään asetuksen soveltamisala, täsmennetään ne siviilioikeudelliset asiat, joihin mainittua asetusta sovelletaan, ja ne asiat, joihin sitä ei sovelleta, eikä siinä viitata mihinkään mainitun asetuksen alueellista soveltamisalaa koskevaan rajoitukseen.[9] Unionin tuomioistuin lisäsi, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan osalta oli todettava, että kyseisessä säännöksessä säädetään, että jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa, eikä mikään kyseisen säännöksen sanamuodossa anna ymmärtää, että siinä vahvistetun yleisen säännön, johon toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa perustuu, soveltaminen edellyttää sellaisen oikeudellisen suhteen olemassaoloa, joka liittyy useisiin jäsenvaltioihin.[10]

42. Sitten unionin tuomioistuin totesi, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohta erottuu kyseisessä asetuksessa vahvistetuista tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevista säännöistä, sillä asetus koskee vain toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antamien tuomioiden tunnustamista.[11] Unionin tuomioistuin toi vielä esille, että kyseiseen asetukseen sisältyviä toimivaltaa koskevia yhtenäisiä sääntöjä ei ole tarkoitus soveltaa yksinomaan tilanteisiin, jotka liittyvät tosiasiallisesti ja riittävästi sisämarkkinoiden toimintaan, jolloin on jo määritelmän mukaan kyse useasta jäsenvaltiosta, joskin kyseisellä asetuksella toteutetun toimivaltasääntöjen yhtenäistämisen tavoitteena sinällään on varmasti tätä koskevien kansallisten lainsäädäntöjen eroavaisuuksista sisämarkkinoiden toiminnalle mahdollisesti aiheutuvien esteiden poistaminen.[12]

43. Unionin tuomioistuin totesi tarkastelunsa päätteeksi, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdassa säädettyä yleistä toimivaltasääntöä voidaan soveltaa oikeusriitoihin, joissa on kyse yhden ainoan jäsenvaltion tuomioistuinten ja kolmannen maan tuomioistuinten välisistä suhteista eikä yksinomaan useiden jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisistä suhteista, ja että se oli siten toimivaltainen vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.[13]

44. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee siis selvästi, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa oikeussuhteisiin, jotka liittyvät kolmansiin valtioihin, vaikkei kyseisen säännöksen sanamuodossa mainita näitä valtioita lainkaan.

b) Asetuksen N:o 2201/2003 8 ja 10 artiklan välinen suhde

45. Kuten asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan otsikosta ilmenee, siinä vahvistetaan yleinen toimivaltasääntö vanhempainvastuuta koskevissa asioissa. Lisäksi asetuksen 10 artiklassa vahvistetaan niin ikään vanhempainvastuuta koskevien asioiden osalta erityinen toimivaltasääntö kansainvälisiä lapsikaappauksia koskevissa tapauksissa.

46. Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää päätöksessään hyvin todennäköisenä, että äidin menettely katsotaan lapsen luvattomaksi viemiseksi Intiaan tai Intiasta palauttamatta jättämiseksi. Tässä tapauksessa on mielestäni täysin selvää, että sovellettavaksi tulee ainoastaan asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla.

9 Tuomio UD, 31 kohta.

10 Tuomio UD, 32 kohta.

11 Tuomio UD, 34 ja 35 kohta.

12 Ks. vastaavasti tuomio UD, 40 kohta.

13 Tuomio UD, 41 ja 42 kohta.

47. Kyseisen asetuksen 8 artiklan 2 kohdassa säädetään nimittäin, että artiklan 1 kohtaa ”sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä”. Toisin sanoen kyseisen asetuksen 10 artikla on erityinen toimivaltasääntö, joka on lex specialis ja siten ensisijainen saman asetuksen 8 artiklan 1 kohtaan nähden tilanteissa, joita sillä pyritään erityisesti sääntelemään, eli lapsikaappaustapauksissa. [14]

48. Kun on kyse vanhempainvastuusta tilanteessa, jossa lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, sovelletaan jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivallan määrittämiseksi siis ainoastaan asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa.

2. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan ulottuvuus silloin, kun lapsi kaapataan kolmanteen valtioon

49. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan ulottuvuutta on tarkasteltava tilanteessa, jossa lapsi, jonka asuinpaikka oli jäsenvaltiossa, on viety luvattomasti kolmanteen valtioon, josta hän on saanut asuinpaikan, kuten pääasiassa.

50. Tässä yhteydessä on todettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tulkitsemisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on. [15]

a) Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan sanamuoto

51. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklassa säädetään, että jos lapsi on luvatta viety pois tai jätetty palauttamatta, toimivalta säilyy sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, siihen saakka, kun lapsi on saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, edellyttäen, että erinäiset kyseisessä artiklassa säädetyt edellytykset täyttyvät.

52. Tätä artiklaa voitaisiin tulkita ensi näkemältä siten, että sitä sovelletaan ainoastaan siinä tapauksessa, että lapsi on kaapattu toiseen jäsenvaltioon. [16] Tämä tulkinta ei kuitenkaan ole mielestäni asianmukainen. Artikla koostuu nimittäin kahdesta erillisestä osasta, ja ratkaisevassa asemassa on ilmaisu ”*toimivalta säilyy*”. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla olisi siis ymmärrettävä seuraavalla tavalla.

53. Kun lapsen asuinpaikka on jäsenvaltiossa, kuten tässä tapauksessa, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimet säilyttävät toimivaltansa *siihen saakka, kun* kyseinen lapsi saa asuinpaikan *toisesta jäsenvaltiosta*. Koska tässä tarkoitetaan ainoastaan toista jäsenvaltiota, voidaan mielestäni päätellä, että kun lapsen luvattomassa pois viemisessä tai palauttamatta jättämisessä on kyse *kolmannesta valtiosta*, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka on ollut, *ovat edelleen toimivaltaisia*.

[14] Ks. vastaavasti tuomio 20.9.2018, Rudigier (C-518/17, EU:C:2018:757, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[15] Tuomio 14.5.2020, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 113 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[16] Ks. vastaavasti Pataut, É., ja Gallant, E., ”Article 10”, teoksessa Magnus, U., Mankowski, P., *Brussels II bis Regulation*, Otto Schmidt, Köln, 2017, s. 123, 3 kohta.

54. Vaikka asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklassa mainitaan ainoastaan jäsenvaltiot, sitä sovelletaan nähdäkseni myös oikeussuhteisiin, jotka liittyvät kolmansiin valtioihin, joten tällaiset oikeussuhteet eivät voi johtaa toimivallan siirtymiseen kyseisen kolmannen valtion tuomioistuimille. Sillä, että lapsi saa asuinpaikan kyseisestä kolmannesta valtiosta, ei ole merkitystä, kun huomioon otetaan asetuksen 10 artiklan sanamuoto, koska hän ei saa asuinpaikkaa toisesta jäsenvaltiosta.

55. Toisin kuin kahden jäsenvaltion välisessä tilanteessa sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsella oli asuinpaikka ennen kuin hänet kaapattiin kolmanteen valtioon, pysyvät siten toimivaltaisina ilman ajallisia rajoituksia (perpetuatio fori).

56. Toisin sanoen asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan sanamuodon perusteella lainaukkoa ei ole tilanteessa, jossa lapsen luvattomassa pois viemisessä tai palauttamatta jättämisessä on ollut kyse *kolmannesta valtiosta*. Koska lasta ei ole kaapattu toiseen jäsenvaltioon, alkuperäjäsenvaltion tuomioistuimet ovat *edelleen* toimivaltaisia ratkaisemaan tähän lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevan asian.

b) Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan asiayhteys

57. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan asiayhteys vaikuttaa vahvistavan tulkinnan, jonka mukaan sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsella oli asuinpaikka, säilyttävät toimivaltansa ilman ajallisia rajoituksia tilanteessa, jossa lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon.

58. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 40–43 kohdassa tuodaan esille, unionin tuomioistuin on nimittäin todennut nimenomaisesti, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohtaa, joka koskee yleistä toimivaltaa vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, voidaan soveltaa oikeussuhteisiin, jotka liittyvät kolmansiin valtioihin.

59. En näe syytä toisenlaiseen tulkintaan niiden kyseisen asetuksen muiden säännösten osalta, jotka koskevat jäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja joihin asetuksen 10 artikla kuuluu. Ei nimittäin vaikuta lainkaan johdonmukaiselta, että jäsenvaltion tuomioistuimen olisi sovellettava asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohtaa, jos oikeussuhteet liittyvät kolmanteen valtioon, muttei asetuksen 10 artiklaa, jos kyseessä on kaappaus kolmanteen valtioon.

60. Lisäksi koska asetuksen N:o 2201/2003 10 artikla on lex specialis asetuksen 8 artiklan 1 kohtaan nähden, vaikuttaa siltä, että jos viimeksi mainittua säännöstä voidaan soveltaa riita-asioihin, jotka koskevat jäsenvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita, sama päätelmä on tehtävä mainitun 10 artiklan osalta.

61. Lisäksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan asetus N:o 2201/2003 perustuu, kuten sen johdanto-osan 2 ja 21 perustelukappaleesta ilmenee, tuomioiden vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, joka on oikeudellisen yhteistyön kulmakivi, sekä keskinäisen luottamuksen periaatteeseen. Viimeksi mainittu periaate edellyttää, että kukin jäsenvaltio katsoo – jollei kyse ole poikkeuksellisista olosuhteista –, että kaikki muut jäsenvaltiot noudattavat unionin oikeutta ja aivan erityisesti unionin oikeudessa tunnustettuja perusoikeuksia.[17]

[17] Tuomio 19.11.2020, ZW (C-454/19, EU:C:2020:947, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

62. Minusta vaikuttaa siltä, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa sovellettaessa voidaan sillä perusteella, että kaikki jäsenvaltiot noudattavat lähtökohtaisesti unionin oikeutta, hyväksyä tietyin edellytyksin sen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta, johon lapsi on kaapattu ja josta lapsi on saanut asuinpaikan.

63. Jos lapsi on sitä vastoin kaapattu kolmanteen valtioon, unionin oikeudessa vahvistettuja yhteistyötä ja keskinäistä luottamusta ei voida soveltaa. Kun otetaan huomioon asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan asiayhteys, ei näin ollen ole perusteita hyväksyä asianomaisen kolmannen valtion tuomioistuinten toimivaltaa myöskään siinä tapauksessa, että kaapattu lapsi on saanut asuinpaikan kyseisestä valtiosta.

c) Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan tavoitteet

64. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleen mukaan asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Tästä seuraa, että kyseinen asetus lähtee siitä, että lapsen etu on ensisijainen. [18]

65. Asetuksen johdanto-osan 33 perustelukappaleen mukaan asetuksessa pyritään varmistamaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen. [19] Tältä osin perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdassa määrätään, että kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on *ensisijaisesti otettava huomioon* lapsen etu.

66. Yleisesti ottaen asetuksen N:o 2201/2003 tavoitteena on siis lapsen edun mukaisesti mahdollistaa se, että lasta lähin tuomioistuin, joka siis parhaiten tuntee hänen tilanteensa ja kehitystasonsa, tekee tarvittavat ratkaisut. [20] Asetuksen 8 artikla ilmaisee tuota tavoitetta, kun sen mukaan yleinen toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsella on asuinpaikka. [21]

67. Asetuksen 10 artiklan osalta unionin lainsäätäjä on pyrkinyt suojaamaan lapsen edun erityistilanteessa, jossa on kyse luvattomasta pois viemisestä tai palauttamatta jättämisestä. Unionin tuomioistuin onkin korostanut, että asetuksella pyritään *estämään lasten poisviemisiä* jäsenvaltioiden välillä ja varmistamaan poisviemisten yhteydessä lapsen palauttaminen viipymättä. Unionin tuomioistuin on lisännyt, että lapsen luvattoman poisviemisen ei lähtökohtaisesti pitäisi aiheuttaa toimivallan siirtymistä sen jäsenvaltion tuomioistuimilta, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta poisviemistä, sen jäsenvaltion tuomioistuimille, johon lapsi on viety, silloinkaan, kun lapsi on poisviemisen johdosta saanut siellä asuinpaikan. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan a ja b alakohdassa säädettyjä edellytyksiä on tästä syystä tulkittava unionin tuomioistuimen mukaan suppeasti. [22]

68. Unionin tuomioistuin on todennut näin ollen, että vaikka kaapattu lapsi olisi saanut asuinpaikan toisesta jäsenvaltiosta, sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsella oli asuinpaikka ennen kaappausta, ovat lähtökohtaisesti edelleen toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa

[18] Tuomio 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[19] Tuomio 11.7.2008, Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, 51 kohta).

[20] Tuomio 9.11.2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, 84 kohta).

[21] Tuomio 15.2.2017, W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, 52 kohta).

[22] Tuomio 1.7.2010, Povse (C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, 43–45 kohta) ja määräys 10.4.2018, CV (C-85/18 PPU, EU:C:2018:220, 51 kohta).

asioissa. Toisin sanoen lainvastainen toimi eli se, että toinen vanhemmista kaappaa lapsen, ei muuta sitä, millä tuomioistuimella on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva asia; näin pyritään suojaamaan kyseisen lapsen etu.

69. Tämä tavoite käy selvästi ilmi myös asetuksen N:o 2201/2003 valmistelutöistä, joiden mukaan ”se, että toimivalta muuttuu automaattisesti lapsen asuinpaikan muuttuessa, aiheuttaa riskin, että keinotekoista toimivaltaa koskevia liityntöjä luodaan lainvastaisin toimin lapsen huoltajuuden saamiseksi”. [23]

70. Minun on vaikea kuvitella, että lasten kaappausten estämisen tavoite lakkaisi olemasta pelkästään siitä syystä, että lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon. Jos näin kävisi, asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan soveltamisen lakkaamiseksi riittäisi nimittäin, että lapsen kaappaava vanhempi menisi kolmanteen valtioon, joka saattaisi sitä paitsi sijaita jäsenvaltion välittömässä läheisyydessä. Lapselta vietäisiin näin oikeudet, jotka hänelle on annettu kyseisellä asetuksella hänen etunsa suojaamiseksi.

71. Edellä esitetyn perusteella katson, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan sanamuoto, asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa kyseinen artikla on, johtavat siihen päätelmään, että kun lapsi, jonka asuinpaikka oli jäsenvaltiossa, on kaapattu kolmanteen valtioon, kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimet säilyttävät toimivaltansa ratkaista kyseiseen lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevan asian ilman ajallisia rajoituksia.

3. Sen vaikutus, että kolmanteen valtioon kaapattu lapsi on unionin kansalainen

72. Käsiteltävässä asiassa ehdotettua tulkintaa vahvistaa vielä se seikka, että lapsi on ollut Yhdistyneen kuningaskunnan ja siten unionin kansalainen pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan.

73. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 20 artiklassa annetaan kaikille henkilöille, joilla on jäsenvaltion kansalaisuus, unionin kansalaisen asema, jonka tarkoituksena on olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavanlaatuinen asema. [24]

74. Unionin kansalaisuus antaa jokaiselle unionin kansalaiselle henkilökohtaisen perusoikeuden liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, jollei perussopimuksessa vahvistetuista rajoituksista ja ehdoista ja niiden soveltamiseksi toteutetuista toimenpiteistä muuta johdu. [25]

75. Unionin tuomioistuin on katsonut tässä yhteydessä, että SEUT 20 artikla on esteenä kansallisille toimenpiteille – ja myös päätöksille, joilla unionin kansalaisten perheenjäseniltä evätään oleskeluoikeus –, joiden vaikutuksesta unionin kansalaiset eivät tosiasiassa voi käyttää pääosaa oikeuksista, jotka heillä on unionin kansalaisen asemansa perusteella. [26]

[23] Ks. Ehdotus: Neuvoston asetus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja lapsen huoltoa koskevissa asioissa sekä asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 44/2001 muuttamisesta elatusapua koskevien asioiden osalta; Euroopan komissio, 3.5.2002 (COM(2002) 222 final, s. 12).

[24] Tuomio 27.2.2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Unionin kansalaisen puoliso) (C-836/18, EU:C:2020:119, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[25] Tuomio 27.2.2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Unionin kansalaisen puoliso) (C-836/18, EU:C:2020:119, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[26] Tuomio 27.2.2020, Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Unionin kansalaisen puoliso) (C-836/18, EU:C:2020:119, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

76. Pääasian kaltaisessa asiassa on mielestäni tukeuduttava tähän oikeuskäytäntöön. Kun nimittäin lapsi, joka on unionin kansalainen, kaapataan kolmanteen valtioon, kolmannen valtion tuomioistuinten katsominen toimivaltaisiksi ratkaisemaan kyseiseen lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevan asian katkaisisi kaikki siteet unionin oikeuteen, vaikka lapsi on viety luvattomasti pois tai jätetty luvattomasti palauttamatta. Tällainen lainvastainen toimi ei voi nähdäkseni evätä kyseiseltä lapselta tosiasiallista oikeutta saada itseensä liittyvää vanhempainvastuuta koskeva asia tutkittua jäsenvaltion tuomioistuimessa.

77. SEUT 20 artikla vaikuttaa minusta vahvistavan siten sen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallan, jossa lapsella, joka on unionin kansalainen, oli asuinpaikka välittömästi ennen kaappaamista kolmanteen valtioon.

78. Asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan alueellisen ulottuvuuden ja soveltamisedellytysten täysimääräinen arviointi edellyttää vielä niiden argumenttien tarkastelua, jotka puoltavat kyseisen artiklan soveltamista ainoastaan jäsenvaltioihin.

4. Argumentit, jotka puoltavat asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan soveltamista ainoastaan jäsenvaltioihin

79. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo ensinnäkin esille unionin tuomioistuimen toteavan tuomion UD 33 kohdassa, että tietyistä sellaisista asetuksen N:o 2201/2003 9, 10 ja 15 artiklan kaltaisista toimivaltaa koskevista säännöksistä poiketen, joiden sanamuoto merkitsee väistämättä sitä, että niiden soveltaminen riippuu useiden jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä potentiaalisesta toimivaltaristiriidasta, mainitun asetuksen 8 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ei ilmene, että kyseinen säännös koskisi vain tällaisiin ristiriitatilanteisiin liittyviä oikeusriitoja.

80. Tämä seikka ei vaikuta kuitenkaan jäsenvaltion tuomioistuinten toimivallan suhteen ratkaisevalta tilanteessa, jossa lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon. Kyseessä on nimittäin obiter dictum, joka perustuu vastakohtaispäätelmään. Tällaisella päätelmällä on määritelmänsä mukaisesti suhteellinen ja rajallinen oikeudellinen arvo, koska se on pelkkä argumentti, jota käytettiin asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan tarkastelun yhteydessä. Unionin tuomioistuin ei myöskään tulkinnut kyseisessä tuomiossa asetuksen 10 artiklaa, koska asia ei koskenut lapsikaappausta.

81. Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa käytännön oppaaseen, jossa todetaan sen mukaan, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan alueellinen soveltamisala rajoittuu jäsenvaltioihin. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee tältä osin oppaan 4.2.1.1 kohdan, jossa todetaan seuraavaa: ”jotta voitaisiin estää lapsikaappaukset jäsenvaltioiden välillä, 10 artiklassa varmistetaan, että toimivalta ratkaista pääasia säilyy myös luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen kaappausta (’alkuperäinen asuinvaltio’). Toimivalta voidaan myöntää uuden jäsenvaltion (’palauttamispyynnön vastaanottava jäsenvaltio’) tuomioistuimille vain erittäin tiukoin edellytyksin”.

82. Huomautan yhtäältä, ettei komissio tarkastellut käytännön oppaassa tilannetta, jossa lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon. Toisaalta on joka tapauksessa niin, että vaikka kyseinen asiakirja on hyödyllinen väline asetuksen N:o 2201/2003 tulkinnassa, sillä ei ole sitovaa vaikutusta eikä se täten

voi sitoa unionin tuomioistuinta kyseisen asetuksen tulkinnassa.[27]

83. Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin väittää niin ikään, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa olisi tulkittava siten, että sen alueellinen soveltamisala rajoittuu jäsenvaltioihin, sillä perusteella, että muussa tapauksessa alkuperäisen asuinvaltion toimivalta säilyisi loputtomiin. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kyseinen jäsenvaltio olisi näin vahvemmassa asemassa toimivallan osalta suhteessa kolmanteen valtioon kuin suhteessa jäsenvaltioon,[28] mitä olisi vaikea ymmärtää.

84. En ole tästä samaa mieltä. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 61 kohdassa on jo todettu, asetus N:o 2201/2003 perustuu jäsenvaltioiden tuomioistuinten väliseen yhteistyöhön ja keskinäiseen luottamukseen, jotka mahdollistavat tietyin edellytyksin toimivallan siirtämisen näiden tuomioistuinten välillä. Koska yhteistyöstä ja keskinäisestä luottamuksesta annetut säännökset eivät koske tilanteita, joissa on kyseessä kolmannen valtion tuomioistuin, on nähdäkseni täysin perusteltua ja kyseisen asetuksen mukaista, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen lapsen kaappaamista kolmanteen valtioon, säilyvät toimivaltaisina ilman ajallisia rajoituksia, jotta varmistetaan lapsen edun suojaaminen.

85. Neljänneksi voitaisiin väittää, ettei asetusta N:o 2201/2003 sovelleta silloin, kun lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, ja että tällöin on viitattava vuoden 1996 Haagin yleissopimukseen, jonka 7 artiklan sanamuoto on hyvin samankaltainen kuin mainitun asetuksen 10 artiklan sanamuoto. Kyseisen yleissopimuksen soveltaminen edellyttää kuitenkin, että asianomainen kolmas valtio on liittynyt siihen. Tässä tapauksessa Intia ei ole kyseisen yleissopimuksen sopimuspuoli. Käsiteltävässä asiassa ei siis ole tarpeen tutkia tarkemmin, miten asetus N:o 2201/2003 ja vuoden 1996 Haagin yleissopimus sovitetaan yhteen.[29] Huomautan ainoastaan, että käsiteltävä asia osoittaa, että kun lapsella on ollut asuinpaikka jäsenvaltiossa välittömästi ennen kaappaamista, asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan soveltamatta jättämistä ei korvata joka kerta vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen 7 artiklan soveltamisella.

86. Viidenneksi on todettava, että kun vuoden 1996 Haagin yleissopimusta ei sovelleta, olisi viitattava joko kyseisen jäsenvaltion ja kyseisen kolmannen valtion väliseen kahdenväliseen sopimukseen tai asetuksen N:o 2201/2003 14 artiklan perusteella kyseisen jäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa koskeviin kansallisiin säännöksiin. Ei voida kuitenkaan olettaa, että näillä kansallisilla säännöksillä voitaisiin välttämättä taata samantasoinen tai korkeampi lapsen edun suoja kuin asetuksella N:o 2201/2003, kun kyseessä on kaappaus kolmanteen valtioon. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuokin tässä tapauksessa esille, ettei vuoden 1986 perhelain 1–3 §:ssä säädetä kyseisellä asetuksella säädettyihin perusteisiin nähden täydentävistä toimivaltaperusteista.

87. Kuudenneksi äiti ja komissio väittivät istunnossa, että siinä tapauksessa, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli, säilyvät toimivaltaisina ilman ajallisia rajoituksia, kun kyseessä on kaappaus kolmanteen valtioon, voi ilmetä toimivaltaristiriita niiden asianomaisen kolmannen valtion tuomioistuinten kanssa, joiden käsiteltäväksi toinen vanhemmista on saattanut asian ja jotka eivät tunnusta unionin tuomioistuinten toimivaltaisuutta asiassa.

[27] Ks. analogisesti tuomio 8.5.2019, Inspecteur van de Belastingdienst (C-631/17, EU:C:2019:381, 41 kohta).

[28] Koska asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklassa sallitaan toimivallan siirtyminen jäsenvaltioiden tuomioistuinten välillä tietyin edellytyksin.

[29] Vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen 52 artiklan 3 kohdan mukaan ”sopimukset, joita yksi tai useampi sopimusvaltio tekee tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, eivät vaikuta tämän yleissopimuksen määräysten soveltamiseen sellaisten valtioiden ja muiden sopimusvaltioiden välillä”. Tässä määräyksessä todetaan siis nähdäkseni, että kun oikeussuhteet liittyvät jäsenvaltioon ja kyseisen yleissopimuksen sopimuspuolena olevaan kolmanteen valtioon, yleissopimus on ensisijainen asetukseen N:o 2201/2003 nähden.

88. Kyseinen ongelma on kuitenkin olemassa myös asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan soveltamisen yhteydessä. Tämä tilanne ei ole kuitenkaan estänyt unionin tuomioistuinta myöntämästä tuomiossa UD, että kyseistä säännöstä voidaan soveltaa riita-asioihin, jotka koskevat jäsenvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välisiä suhteita. Toisaalta jäsenvaltion tuomioistuinten ja kolmannen valtion tuomioistuinten välinen mahdollinen toimivaltaristiriita liittyy väistämättä unionin oikeussääntöjen, joiden ulottuvuus on maailmanlaajuinen, luonteeseen. Tällainen mahdollinen toimivaltaristiriita ei nähdäkseni riitä viemään lapselta hänen etunsa suojaa, kun kyseessä on kaappaus kolmanteen valtioon.

89. Yksikään argumentti ei siis vaikuta horjuttavan sitä tulkintaa asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklasta, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa ratkaista kyseiseen lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevan asian ilman ajallisia rajoituksia, kun kyseinen lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, myös siinä tapauksessa, että lapsi saa asuinpaikan kyseisestä kolmannesta valtiosta.

B Asetuksen N:o 2201/2003 12 artikla

90. Siltä varalta, ettei unionin tuomioistuin yhdy tähän näkemykseen vaan katsoo, että asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklaa sovelletaan vain oikeussuhteisiin, jotka liittyvät ainoastaan jäsenvaltioihin, on tutkittava, annetaanko kyseisen asetuksen 12 artiklassa kuitenkin jäsenvaltion tuomioistuimille toimivalta ratkaista pääasiassa kyseessä olevan kaltainen asia.

91. Tältä osin kyseisen asetuksen 12 artiklan 3 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuasiassa ”myös muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä”, kun lapsella on yhtäältä kiinteät siteet kyseiseen jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen, ja kun toisaalta niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen. Kyseisen artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät saman asetuksen 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa, jos siinä luetellut edellytykset täyttyvät. [30]

92. Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohta edellyttää näin ollen, että on todettava sellaisen nimenomaisen tai vähintään yksiselitteisen mainittua toimivaltaa koskevan, kaikkien menettelyn asianosaisten välillä viimeistään ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään valittuun tuomioistuimeen, tehdyn sopimuksen olemassaolo. [31]

93. Tässä tapauksessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esille, että lapsen asuinpaikka on Intiassa. Se toteaa lisäksi kuitenkin, että ajankohtana, jona asia saatettiin sen käsiteltäväksi, eli 26.8.2020 äiti ei ollut missään vaiheessa hyväksynyt nimenomaisesti eikä millään muullakaan tavalla yksiselitteisesti, että Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevia kysymyksiä. Katson näin ollen, ettei asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohtaa voida soveltaa pääasian kaltaisessa asiassa.

30 Tuomio 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, 39 kohta).

31 Tuomio 12.11.2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, 56 kohta).

94. Lisäksi kyseisen asetuksen 12 artiklan 4 kohdassa säädetään, että jos lapsen asuinpaikka on sellaisen kolmannen valtion alueella, joka ei ole vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen sopimuspuoli, kyseiseen 12 artiklaan perustuvan toimivallan oletetaan olevan lapsen edun mukainen erityisesti silloin, kun menettely osoittautuu mahdottomaksi kyseisessä kolmannessa valtiossa. Koska kaikki asianosaiset eivät ole kuitenkaan nimenomaisesti tai millään muulla tavalla yksiselitteisesti hyväksyneet ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimivaltaa, minusta vaikuttaa siltä, että tätäkään säännöstä voida joka tapauksessa soveltaa pääasian kaltaisessa asiassa.

95. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoo, ettei asetuksen N:o 2201/2003 10 ja 12 artiklaa voida soveltaa käsiteltävässä asiassa, totean olevani sitä mieltä, että tuomion UD 41 ja 42 kohdan perusteella unionin tuomioistuimen ei pitäisi jättää esillä olevaa ennakkoratkaisupyyntöä tutkimatta vaan todeta, ettei se ole toimivaltainen.

VI Ratkaisuehdotus

96. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa High Court of Justice (England & Wales), Family Divisionin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 10 artiklaa on tulkittava siten, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvatonta pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa ratkaista kyseiseen lapseen liittyvää vanhempainvastuuta koskevan asian ilman ajallisia rajoituksia, kun lapsi on kaapattu kolmanteen valtioon, myös siinä tapauksessa, että lapsi saa asuinpaikan kyseisestä kolmannesta valtiosta.